

לבנינה של העדה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקל

כ"ב באייר תשפ"ה
פרשת "בהר-בחוקות"

"בשובך לציון ברחמים" שיבת השכינה לציון בישיבת 'הכתל'

ראשית, העובדה ההיסטורית הפשוטה היא שרק כשהגיעו ראשוני התלמידים של 'ישיבת הכותל' עם רבנו הרב הדרי זצ"ל, החל לשוב היישוב לרובע היהודי, שהיה נטוש במשך תשע עשרה שנה. תלמידי הישיבה היו הראשונים שהחזירו עטרה ליושנה ויישבו מחדש את היישוב היהודי בעיר העתיקה. עם זאת, אני סבור שיש לכך גם משמעות עמוקה יותר, ואסביר זאת בשלושה נדבכים.

עם קום הישיבה, שהייתה למעשה הישיבה הראשונה בעיר העתיקה לאחר שחרורה, התורה שבה לירושלים. קול התורה, שפסק מבין החומות למשך תשע עשרה שנה, חזר להישמע. מאז ועד עתה הוא

נשמע כאן בעוז, ועוד ימשיך כך לנצח בעזרת ה'. גם בכך ישנו רובד יותר עמוק - על ידי הישיבה השכינה שבה לירושלים. המשמעות העמוקה של שיבת ציון וירושלים היא שיבת השכינה, שגלתה מציון במשך אלפיים שנה וכעת הולכת וחוזרת למשכנה. אף שגם לפני קום המדינה היה יישוב

"הַכְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל כְּמוֹתֶיךָ חֵלֶל"

בשעה זו בה אנו מתכנסים כאן בבית המדרש מתחילה בהר הרצל לווייתנו של הקדוש יוסף יהודה חיראק הי"ד, שגדל כאן בעיר דוד, התחנך בתלמוד תורה 'מוריה' ברובע היהודי ונפל במלחמה בעזה.

חשוב לי להזכיר זאת, כדי שעל ידי

כך נזכור מהי פעולתו וחשיבותו

של לימוד התורה שלנו. חלק

גדול מתלמידינו נמצאים

בחזית, חלקם נכנסו היום

לרצועת עזה וחלקם

עתידיים להיכנס אליה,

והדבר מחייב אותנו

להתחזק בלימוד התורה

ביתר שאת.

גילוי השכינה בעולם תלוי בישיבת עם ישראל בארצו ובירושלים

"הַמַּחְזִיר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן"

מיד לאחר מלחמת ששת הימים, בערב תשעה באב תשכ"ז, הוקמה 'ישיבת הכותל'. מהי המשמעות של הקמת הישיבה? מהי משמעות קיומה דווקא במקום הזה?

יהודי בעיר העתיקה, ואף התקיימו בה ישיבות, מכל מקום אינה דומה תורה הנלמדת תחת שלטון יהודי לזו הנלמדת תחת השלטון הזר.¹

”כִּי אֵיזָה הָאִישׁ בְּבִיתוֹ”

רבים מעם ישראל, וביניהם גם חלק מבני הישיבה, נוהגים לומר 'פתח אליהו' לפני תפילתם. זהו קטע תפילה נפלאה של אליהו הנביא המופיעה ב'תיקוני הזוהר',² ומתארת את דרכי הנהגת הקב"ה בעולמו. גם הקטע שלאחריה מופיע בחלק מהסידורים, ובו רמז העניין הגדול והמופלא של שיבת ציון.

קטע זה נאמר על ידי רבי שמעון בר יוחאי, והוא נפתח בפסוק:³ **”לָךְ ה' הַגְדֹּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד...”**, שהגמרא דורשת אותו על תולדות ישראל ומלחמותיו,⁴ שהן עיקר התגלות ה' בעולמו.

בהמשך הדברים אומר רבי שמעון: **”קול דודי דופק לְגַבְאֵי בְּאַרְבַּע אֲתוֹנוֹן דִּילִיָּה וְיִמָּא בְּהוֹן”** - הקב"ה דופק ואומר: **”פֶּתַח־לִי אֲחוּתִי רַעִיתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי”**⁵ דְּהָא תַם עֲוֹנָה בַת צִיּוֹן, לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתָּהּ.⁶ **”שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל”** - מאי נִמְלָא טַל? אֵלָּא אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֲנִתְּ חֲשִׁיבַת דְּמִיּוּמָא דְּאַתְחָרַב בֵּי מִקְדָּשָׁא דְּעָאֲלָנָא בְּבִיתָא דִּילִי, וְעָאֲלָנָא בִּישׁוּבָא, לֹא הֵכִי, דְּלֹא עָאֲלָנָא כָּל זְמָנָא דְּאַנְתָּ בְּגָלוּתָא - כל עוד עם ישראל בגלות גם הקב"ה אינו בביתו, **”הֲרִי לָךְ סִימָנָא שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל”**, ה"א שְׂכִינְתָּא בְּגָלוּתָא - כאשר הקב"ה אינו בביתו כביכול ראשו נרטב מהטל היורד על מי שאינו מצוי בביתו.

אסביר את הדברים בצורה פשוטה: גילוי שכינה בעולם, שהוא גילוי שם הוי"ה השלם שבו נברא העולם, תלוי בישיבת עם ישראל בארצו, בירושלים וברובע היהודי. הישיבות שבעיר העתיקה - ישיבת 'הכותל', ישיבת 'עטרת כהנים', ישיבת 'פורת יוסף' ואחרות - מממשות את חזרת התורה למקומה.

¹ לדעת רבנו הרב צבי יהודה שלטון יהודי על ירושלים פוטר מקריעה על ירושלים ומקום המקדש. (עיין פסקי רבנו, עמודים 205-207)

² ההקדמה השנייה, דף יז, ע"ב

³ דברי הימים א, פרק כט, פסוק יא

⁴ ברכות, דף נח, עמוד א

⁵ שיר השירים, פרק ה, פסוק ב

⁶ איכה, פרק ד, פסוק כב

מאידך גיסא, כאשר עם ישראל אינו בארץ ישראל הרי שכביכול אין לקב"ה בית ו'שְׂכִינְתָּא בְּגָלוּתָא'. לכן, האות ה', שמבטאת את הנהגת השכינה - ה'מלכות', כמו שמופיע ב'אורות',⁷ ב'אור החיים' הקדוש⁸ ובעוד מקורות⁹ - חסרה. מצב זה הוא בבחינת **”שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל”** - כלומר: הגימטריה של מילוי השם ללא האות ה' היא רק שלושים ותשע¹⁰, כמניין ט"ל, דבר המבטא את זאת שאין מלכות לישראל ועם ישראל גלה מארצו.

”שְׂכִינְתִּי לִירוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים”

ישיבתנו החזירה תורה אל המקום הגדול והקדוש הזה, החזירה שכינה לירושלים, ובמשך קרוב לשישים שנה אנחנו ממשיכים לבנות כאן בניין של תורה.

כשאנו לומדים כאן ובונים בציון בניין של תורה, אנו פועלים את השראת השכינה, כך קודשא בריך הוא נמצא בציון, כאמור¹¹: **”כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אָנֹה לְמוֹשָׁב לוֹ”**. בלימודנו בבית המדרש אנו מייצגים את השכינה שלא זזה מהכותל המערבי¹². כשאנו משקיפים בעד החלון אנו רואים את המקום עליו נאמר¹³: **”אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם”**, ובתפילותינו ובלימודנו כאן אנו מבטאים את הציפייה הגדולה לבניין המקדש ולשיבת השכינה למקומה השלם.

אלפי תלמידי חכמים ובני תורה שלמדו בישיבה, מהארץ ומהתפוצות - ביניהם רבנים, דיינים, מחנכים והעוסקים בשלל מקצועות החיים - מחוברים לתורה הגדולה הנלמדת בבית מדרשנו,

⁷ אורות, אורות ישראל, פרק א, אות ח: "אור השכינה הוא כנסת ישראל, האידיאל הישראלי השורה באומה כולה, העושה אותה לחטיבה אחת בכל דורותיה".

⁸ דברים, פרק כב, פסוק יג: "השכינה שהיא כללות ישראל".

⁹ ראה במצוין בשיחות הרב צבי יהודה על אורות התחייה, חלק א,

עמודים 21-22; שיחות הרב צבי יהודה על דברים, עמוד 427

¹⁰ כלומר: מילוי שם ה' באותיות א - יו"ד, ה"א, ו"ו, ללא האות ה"א - עולה רק ט"ל.

¹¹ תהלים, פרק קלב, פסוק כג

¹² עיין שמות רבה, פרשה ב, סימן ב: "אמר רבי אחא: לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי, שנאמר (שיר השירים ב, ט): 'הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֲרַי קָתִילָנוּ'".

¹³ בראשית, פרק כח, פסוק יז

תורת ירושלים, תורה של שכינה שלא זזה מן הכותל המערבי.

לכן, רבנו הרב הדרי זצ”ל הנהיג ששיבת ‘הכותל’ רוקדת אל הכותל המערבי בלילות שבת ובזמנים מיוחדים נוספים, כאשר השיא הוא במוצאי יום הכיפורים. ריקוד זה הוא ריקוד של נצח, הריקוד הזה הוא סמל לכל העולם היהודי. זהו ריקוד הכונס בקרבו ציפייה עמוקה לגילוי השלם של הופעת השכינה ומלכות שמיים ולבניין בית המקדש. בשל כך, רבבות עמך ישראל, שפוקדים את הכותל בלילות שבת העומדים ורואים את ריקודה של הישיבה אל הכותל ואל השכינה, מתעוררים לפקוח את עיניהם ולחזות בשכינה השבה לציון.

”וְשֵׁם נָשִׁיר נְשִׁיר חֲדָשׁ, וּבִנְיָנָה נִעְלָה”

אנו עומדים בערב יום ירושלים. יום זה מבטא יותר מכל את עניין הישיבה כמרכז העולמי של תורת ארץ ישראל וירושלים וכמוקדה של תורת הגאולה של העם שנגאל ונלחם על קיומו. כעת, קרוב לשנת השישים להקמת הישיבה, נצא יחדיו אל הכותל בליווי שלושה שירים שמבטאים את הציפיה הגדולה למקדש ומגלמים את צביון הישיבה ואורחותיה.

במוצאי היום הקדוש, יום הכיפורים, לאחר עבודת היום המרוממת ולאחר היטהרות של תשובה וקבלת עול מלכות שמיים, אנו נוהגים לרדת אל הכותל – ומוטב לומר: לעלות אל הכותל – בריקוד שכולו תפילה. בתהלוכה זו אנו נוהגים לשיר ברגש ובדבקות את הפסוק המבטא את החזון הנבואי של בניין המקדש¹⁴: **”וְהִבִּיאֹתִים אֶל הָרַקְדָּשִׁי וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית תַּפְלְתִּי עוֹלְתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים”**. על כך התפלל שלמה המלך בחנוכת בית המקדש הראשון¹⁵: **”לִהְיוֹת עֵינֶךָ פִּתְחוֹת אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לַלַּיְלָה וַיּוֹם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יְיָהּ שְׁמִי שֶׁם לְשִׁמְעַת אֶל הַתַּפְלָה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עֲבָדֶךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה. וְשִׁמְעַתָּ אֶל תַּחֲנַת עֲבָדֶךָ וְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה...”**

וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מַעֲמָה יִשְׂרָאֵל הוּא וְכָא מֵאָרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ... אַתָּה תִּשְׁמַע הַשְּׁמַיִם מִכּוֹן שִׁבְתְּךָ וְעִשִּׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי לְמַעַן יִדְעוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת שְׁמֶךָ לִירְאָה אַתָּה...”

עניינו של המקדש הוא להיות ‘בית תפלה’, תפילה הנובעת מתוך חיבור שמיים וארץ, חיבור של כל הברואים וכל העמים. חיבור זה מתמקד במקום קדוש ועליון זה שבו “נשקי שמיא וארעא” – מתחברים השמיים והארץ. את השיר הזה נשיר היום כולנו יחד בעזרת ה’ ונצטלם לסרטון שאנו מפיקים. בנוסף לכך, בכל ליל שבת, לאחר קבלת השבת המרוממת, השמחה והעוצמתית שבישיבה, אנחנו עולים אל הכותל וחוזרים ממנו בשיר: **”יִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ”**, מתוך ציפייה לבניין המקדש. גם את השיר הזה נשיר היום בעזרת ה’ בדרכנו אל הכותל.

שיר נוסף נשיר היום, שיר שאותו אנו נוהגים לשיר בישיבה בזמני התעלות: **”וְהִרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ”**. זוהי תפילה עמוקה, הנאמרת על ידי עם ישראל בתפילות המוספין של המועדים ובזמנים מיוחדים. על כך אנו מבקשים מבורא עולם כאן אצל שער השמיים: **”וְהִרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ וְשִׁמְחֵנוּ בְּתַקְנוֹנוּ”**. גם הקליפ החדש של ישיבתנו ייקרא בעזרת ה’ **”וְהִרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ”**.

”הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֵר בְּתַקְנוֹנוּ”

השירים הללו מבטאים את רוחה של הישיבה – ישיבה של תלמידי חכמים, ההוגים בתורה ועמלים בה מתוך חיבור למקום המקדש ולירושלים. אנו נושמים את אווירה של ירושלים ומתגוררים בשכונות הסמוכות לישיבה ועוטפות את מקום המקדש – הרובע היהודי, הרובע היהודי המתחדש, כפר התימנים ומעלה הזיתים. אנחנו משתדלים לפגוש את עולמה של ירושלים כחלק מלימוד התורה שלנו, וגם במהלך סיורים מטעם הישיבה, ומחוברים אל הכותל המערבי שלא זזה ממנו שכינה.

הכותל המערבי הוא ליבו החי של עם ישראל. בהיותי ילד פרצה מלחמת ששת הימים, ואחד משירי המלחמה המרגשים ביותר חובר על סמך

¹⁴ ישעיהו, פרק נו, פסוק ז

¹⁵ מלכים א, פרק ח, פסוקים כט-מג

את ישיבת 'הכותל' ובשורתה הייחודית המחברת את עם ישראל שבארץ ושבתפוצות. הלוא מכוחה של הישיבה ייכנסו היום לעזה כאלה שנולדו בניו יורק יחד עם חבריהם שנולדו בארץ. יחד נלחמו בשנה וחצי האחרונות בחטיבת הנח"ל - אלה שנולדו בארץ ואלה שהם בבחינת "וּלְצִיּוֹן יֵאָמֵר אִישׁ וְאִישׁ יֵלֵךְ בָּהּ", וכפי שאמרו חז"ל¹⁷: "אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה".

זהו צביונה של ישיבתנו - ישיבה של בניין תורת ארץ ישראל וירושלים, ישיבה של חיבור עם ישראל, ישיבה של גילוי שכינה בארץ ישראל ובמדינת ישראל. זהו אופייה של 'ישיבת הסדר', ביניים שים של דור הגאולה, בני ישיבות מצבאו של יהושע בן נון.

בבית מדרשנו לומדים רבות בספר 'הכוזרי', כלשון הגר"א שהרב צבי יהודה נהג לחזור עליה, "ועיקרי אמונת ישראל ותורה תלויים בו"¹⁸. בחתימת הספר מלמדנו ריה"ל, שהיה מגדולי הראשונים, "כִּי יְרוּשָׁלַיִם אָמְנָם תִּבְנֶה כְּשִׁיכְסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָהּ תְּכַלִּית הַכֶּסֶף"¹⁹.

אנו מקווים ומתפללים שמכוחו של היום הזה, בו נעסוק בצילומים לסרטון שעל ידו תתפרסם הישיבה, אכן יכירו יותר את הבשורה של הישיבה, ומתוך כך יכירו יותר ויותר את בורא עולם ותגדל הציפייה לבניין ירושלים ולבניין בית המקדש.

כולנו תפילה שבעזרת ה' על ידי השירים שנשיר היום ונסריט - נקרב את עם ישראל לקב"ה ונקרב את הקב"ה לבניין המקדש ולבניין ירושלים, שייבנו במהרה בימינו, אמן.

המאמר 'מאחר כתלנו' שכתב הרב צבי יהודה זצ"ל ומופיע בספרו 'לנתיבות ישראל': "יש לבבות ויש לבבות - יש לבבות־אדם ויש לבבות־אבנים, ויש אבנים ויש אבנים - יש אבני־דָּמָה ויש אבנים - לבבות... האבנים האלה", אבני הכותל, "לבבות הם לנו! זקופים וחזקים עומדים פה טורי האבנים האלה" - משום שמעולם לא הצליחו להפיל את שרידי הכותל המערבי עד היום, ובכך הם משמשים במשך אלפי שנים ביטוי לנצחיות הישראלית, הנצחיות של "לא זזה שכינה". "וכמצבת־חיים מודיעים הם: פה חי עם ישראל, פה גנוז אור חייו!...

וצופי גאולה עומדים הבנים ומתדפקים על מסך האורה" - היינו הכותל, הסוכך בעדנו מפני האור שבמקום במקדש, שעדיין איננו ראויים לאחוז בו. זוהי 'ישיבת הכותל' הרוקדת אל הכותל מתוך ציפייה גדולה לכך שעם ישראל יתחבר אל הקודש, אל הכותל, אל השכינה, אל התורה.

"אִרְ חֶדֶשׁ עַל צִיּוֹן תֵּאֵיר"

אוסף עוד הארה אחת. אנו עושים דברים רבים בחיינו. על אף שאנו יודעים שמרכז חיינו הוא לימוד התורה, אנחנו זקוקים גם לאכול, לשתות ולעשות דברים נוספים. לפעמים ישנם גם מרווחים בין משימה למשימה. הדבר בולט מאוד כאשר נמצאים באימונים בצבא, ובין שלב לשלב ישנם מרווחים ארוכים. אני מקווה שיום זה בישיבה ילמד אותנו כיצד להיות מחוברים לתורה גם בזמני המרווחים שבחיים. הדבר דומה לדברינו בשבוע שעבר על כך שצה"ל הוא בעינינו מעין צבאו של יהושע בן נון, והלוא הגמרא מספרת שהמלאך הוכיח את יהושע בן נון על כך שגם בזמן מלחמה יש ללמוד תורה בזמני ההפוגות¹⁶.

שומה עלינו לפעול בנפשנו ששירה זו לא תהווה ביטול תורה, חלילה, אלא יהיה זה יום של פתיחת שערי הלבבות ושערי השמים, יום שעל ידו יכירו

¹⁶ עיין מגילה, דף ג, עמוד א: "וְיָהִי בְּהֵיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירְיָחוֹ וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה אִישׁ עֹמֵד לְגִידוֹ וְגו' וַיִּשְׁתַּחֲו' (יהושע ג, יג-יד)... אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה! אמר לו: על איזה מהן באת? אמר לו: עתה באתי! מיד: 'וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק'. אמר רבי יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה".

¹⁷ כתובות, דף עה, עמוד א

¹⁸ בית יעקב, תוספת מעשה רב, אות טו

¹⁹ חתימת הספר, אות כז